

Ružica ZELJKO-ZUBAC
Filozofski fakultet u Mostaru

SLOŽENICE TIPA "IMENICA + IMENICA" U NJEMAČKOME JEZIKU PRAVNE STRUKE I NJIHOVI PRIJEVODNI EKVIVALENTI NA HRVATSKOME JEZIKU

Sažetak

U prvome dijelu rada obrađuje se tvorba determinativnih imeničkih složenica te se ukazuje na značenje koje one imaju u njemačkome jeziku pravne struke. Posebna se pozornost pridaje složenicama tipa "imenica + imenica" nastalih slaganjem više leksema koje jednostavno ali precizno definiraju određene pravne pojmove. U drugome dijelu rada autorica na ograničenome korpusu ukazuje na neke osobitosti u tvorbi pravnih izraza pomoću imeničkih složenica u njemačkome jeziku te istražuje načine njihova prevođenja na hrvatski jezik. Na temelju analize uočava da se većina njemačkih složenica pravne struke na hrvatski jezik prevodi pomoću skupine riječi, a tek rijetke složenice u njemačkome jeziku imaju svoj prijevodni ekvivalent u hrvatskoj složenici.

***Ključne riječi:** slaganje, imeničke složenice, pravni jezik, preobličivanje, prijevodni ekvivalenti.*

Uvod

Nastanak novih riječi u njemačkome jeziku u najvećem se broju slučajeva ostvaruje tvorbenim načinom poznatim pod pojmom *slaganje* ili *kompozicija*. Jedan od bitnih razloga za to svakako je ekonomičnost u izrazu koja se njime postiže jer se cijele sintaktičke konstrukcije mogu

izraziti sinonimno pomoću morfemskih konstrukcija (*Buch über die Fahrten* jednostavno postaje *Fahrtenbuch*). Nazivima koji se sastoje od jedne riječi (složenice) lakše je rukovati i oni svoju svrhu ispunjavaju bez eksplicitnoga ponavljanja većega broja obilježja imenovanoga pojma. To je osobito praktično u jezicima struke, u našem slučaju pravne, u kojoj se osjeća stalna potreba za dodatnim preciziranjem već postojećih pojmova, a to se u njemačkome jeziku najlakše ostvaruje slaganjem. Za njemački je jezik karakteristično da već postojeće složenice mogu sudjelovati u tvorbi novih izraza, što često dovodi do tvorbe (pre)dugih složenica. Kako su imenice, općenito gledano, najzastupljenija vrsta riječi u njemačkome jeziku, nije slučajnost to što upravo one prilikom slaganja imaju i najvažniju ulogu. Složene konstrukcije kojima je druga sastavnica imenica nazivamo *imeničke složenice*. Kao prva sastavnica u tvorbi najčešće sudjeluju imenice, iako se mogu pojaviti i ostale vrste riječi.

Tvorba imeničkih složenica u njemačkome jeziku prilično je jednostavan postupak koji izvornim govornicima ne predstavlja posebne poteškoće. Oni su sposobni u svakom trenutku stvarati nove složenice i pravilno ih tumačiti pomoću sintaktičkih odnosa u kojima se nalaze njezini sastavni dijelovi. Za neizvorne govornike njemačkoga jezika situacija je nešto teža jer oni često nisu kadri pravilno odrediti odnose među sastavnicama, što svakako otežava i njihovo prevođenje na hrvatski jezik. Problem se dodatno povećava ako je riječ o složenicama u jeziku pravne struke.

1. Općenito o tvorbi determinativnih imeničkih složenica

*Determinativkomposition*¹ glavni je i osnovni tip tvorbe imeničkih složenica, a ujedno i najproduktivniji način nastanka novih riječi u nje-

1 U njemačkome jeziku postoji nekoliko različitih načina za tvorbu imeničkih složenica. Već je rano došlo do podjele na "prave" i "neprave" složenice što je znatno olakšalo istraživanja brojnih jezikoslovaca koji su svoje radove posvetili ovoj temi. U *prave složenice* svrstavaju se "Determinativkomposita" (determinativne složenice) i "Kopulativkomposita" (kopulativne složenice), a u *neprave složenice* "Zusammenbildungen" (istodobno i slaganje i izvođenje) i "Zusammenrückungen" (vrlo često *ad hoc* složenice nastale čak i od cijelih rečenica). Iako se *kopulativne složenice* ubrajaju u *prave složenice*, one nisu od nekoga većeg značenja u tvorbi zato što sudjeluju tek s 0,4%.

mačkome jeziku. *Determinativna složenica* koja nastaje kao rezultat determinativnoga slaganja jednoznačno je hipotaktički organizirana, što znači da njezina druga neposredna sastavnica određuje gramatičku funkcionalnu klasu (vrstu riječi i njezin rod), ali i pojmovnu osnovnu klasu u koju se označeno svrstava. Najveći broj determinativnih složenica u njemačkome jeziku sastoji se od dvaju leksema, ali nisu rijetke ni složenice koje se sastoje od triju ili više leksema. Uvjetno rečeno ne postoji gornja granica za dužinu složenice; pa ipak, od određenoga broja sastavnica cijela konstrukcija postaje preduga i nepregledna što dovodi do težega razumijevanja i otežanoga izgovora takvih složenica.

Struktura je determinativnih složenica binarna i svaka se složenica, bez obzira na to od koliko se leksema sastoji, može svesti na dvije sastavnice čiji je redoslijed točno utvrđen. Prva sastavnica ili *modifikator* (njem. *Bestimmungswort*) dio je koji nam daje dodatna obilježja što se odnose na drugu sastavnicu ili *temeljnu riječ* (njem. *Grundwort*). U determinativnim imeničkim složenicama u njemačkome jeziku *temeljna je riječ* uvijek imenica, inače cijela novonastala složenica ne bi bila imenica. U funkciji *modifikatora* mogu se pojaviti razne vrste riječi (imenice, pridjevi, glagoli, prilozi, prijedlozi, brojevi, zamjenice, usklici, skupine riječi, ali i vezani leksički morfemi). Modifikator je u njemačkome jeziku uvijek cjelovit leksem koji sudjeluje u tvorbi.

Jedan od bitnih kriterija za definiranje njemačke složenice kao takve jest i poseban naglasak na njezinim sastavnicama, pri čemu se *glavni naglasak* (*Hauptakzent*) nalazi na prvoj sastavnici ili modifikatoru, a *sporedni naglasak* (*Nebenakzent*) na drugoj sastavnici, tj. na temeljnoj riječi.²

Iako se kao jedna od osnovnih karakteristika njemačke složenice ističe njezino pisanje kao jedne i nedjeljive riječi, u današnjem se jeziku pojavljuju i neki drugi grafički oblici koji služe za povezivanje u jedinstvenu cjelinu za koju se također može reći da je složenica. Najčešći je oblik pisanje sa *spojnicom* ili *crticom* koja stoji na morfemskoj granici

2 Usp. U. STÖTZER, "Zur Betonung dreiteiliger Komposita (Substantive)", *Sprachpflege* 8, WEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1975., str. 40; U. STÖTZER, "Zum Einfluß des Sprachrhythmus auf die Betonung drei- und viergliedriger Wörter", *Sprachpflege* 1, WEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1977., str. 163-164.

između prve i druge sastavnice. Uglavnom se rabi zbog bolje preglednosti, lakšega izgovora te izbjegavanja semantičkoga konflikta (*Sommerabend-Kleid* naspram *Sommer-Abendkleid*).³

Osim gore navedenoga, kao karakteristično morfološko obilježje složenice na njezinom tvorbenom šavu može se pojaviti i *spojnik* (njem. *Fugenelement, Bindevokal, Fugenmorphem, Kompositionsfuge* ili *Fuge*).⁴ On je uvijek vezan za prvu sastavnicu ili modifikator. Iako je poznato da se njemačke složenice u više od dvije trećine slučajeva tvore bez spojnika,⁵ ostatak složenica tvorenih sa spojnicima ukazuje na raznolikost povezujućih morfema. Ta raznolikost nije poznata u hrvatskome jeziku u kojem na raspolaganju stoji uglavnom spojnik *-o-*, a tek u manjemu broju slučajeva *-i-* ili *-u-*.

Baveći se ovom problematikom, Žepić⁶ je imenice podijelio u devet klasa prema njihovu obliku i povezujućim morfemima koji sudjeluju u slaganju. Njegovo se istraživanje temeljilo na složenicama tipa “imenica + imenica”, međutim ono je primjenjivo i na ostale tipove slaganja jer se upravo ovaj tip složenica uzima kao prototip za složenice uopće. Naravno, prilikom tvorbe složenica svi se spojnici ne rabe u istoj mjeri. U općemu njemačkom jeziku najčešći se pojavljuju spojnici *-(e)n* ili *-(e)s*, a tek pogdjegdje *-er-* ili *-e-*. Ostali se spojnici pojavljuju rjeđe, a neki tek u pojedinačnim primjerima.

Iako se većina složenica tvori dvjema neposrednim sastavnicama, nerijetko ćemo u njemačkome jeziku susresti i složenice nastale slaganjem triju, četiriju ili više osnovnih morfema. Riječ je o *polimorfemskim slo-*

3 U hrvatskome se jeziku složenice uvijek pišu kao jedna riječ, a *crtica* je znak da je riječ o polysloženicama koje se u hrvatskome smatraju podvrstom složenica. Usp. S. BABIĆ, *Tvorba riječi u hrvatskome književnom jeziku*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002., str. 47.

4 U Žepića nalazimo i naziv *Verbindungsmorphem (V)*. On se detaljno bavio distribucijom spojnika ovisno o vrsti fleksije. O tome vidjeti njegov rad *Morphologie und Semantik der deutschen Nominalkomposita*, Philosophische Fakultät der Universität Zagreb, 1970.

5 Bez spojnika se pojavljuju kopolativne složenice, ali i determinativne složenice kojima je u ulozi modifikatora neka nesklonjiva vrsta riječi, npr. prijedlozi, prilozi, brojevi. Složenice kojima je glagol prva sastavnica također se u najvećemu broju slučajeva pojavljuju bez spojnika.

6 Usp. ŽEPIĆ, *nav. dj.*, str. 24-25.

*ženicama*⁷ u kojih se jednoj primarnoj složenici kao modifikatori dodaju osnovni morfemi, pri čemu nastaju višemorfemske složenice kao npr. *Fahrt* > 1. *Schiff-Fahrt* > 2. *Dampf-Schiff-Fahrt* > 3. *Donau-Dampf-Schiff-Fahrt*, što se može prikazati sljedećom formulom: $M_4 + M_3 + M_2 + M_1$. I ovako tvorene složenice također podliježu principu binarnosti. Osnovni morfemi mogu biti raspoređeni simetrično na prvu i drugu sastavnicu, kao npr. u riječi *Hochschul - rahmengesetz* - (a + b) + (c + d) ili asimetrično, pri čemu se pojavljuje nekoliko različitih tvorbenih tipova: a + [(b + c) + d] ili [(a + b + c) + d] i sl. Kao i uvijek, temeljna je riječ na posljednjemu mjestu (d).

Polimorfemske složenice uglavnom se rabe u stručnim jezicima i većina se ubraja u termine. Češće se pojavljuju u pisanome negoli u govorenome jeziku u kojemu se sve učestalije javlja potreba za skraćivanjem riječi, osobito u slovne skraćenice (*Straßenverkehrs-zulassungsordnung* = StVZO).

2. Semantičke osobitosti determinativnih imeničkih složenica

Determinativne imeničke složenice sastoje od dviju neposrednih sastavnica od kojih je prva u podređenoj ulozi u odnosu na drugu. Upravo ti odnosi između neposrednih sastavnica razlog su brojnih nedoumica prilikom tumačenja složenica. Za većinu uobičajenih imeničkih složenica moglo bi se općenito ustvrditi da *prva sastavnica (A)* uvijek sadrži bližu odredbu *druge sastavnice (B)*. Međutim, Wellmann⁸ smatra da prilikom analize odnosa iz kojih se izvodi značenje neke složenice treba razlikovati interne i eksterne odnose među riječima. Postavlja se pitanje čime su ti interni odnosi između dijelova složenice (*A* i *B*) uistinu određeni. Ako znamo da se u 99% njemačkih složenica *B* poblizje određuje pomoću *A*, već smo mnogo spoznali. Pa ipak, tim još nije rečeno o kojoj

7 Usp. W. FLEISCHER – I. BARZ, *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*, Unter Mitarbeit von Susanne Schröder, 2., durchg. und erg. Auflage, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1995.

8 H. WELLMANN, "Die Bedeutung der Nominalkomposita", *Sprache-Literatur und Geschichte* 8, Universitätsverlag C. Winter, Heidelberg, 1993., str. 148-168. O internim i eksternim odnosima u složenici vidi i W. FLEISCHER – I. BARZ, *nav. dj.*, str. 89-90.

je vrsti odredbe riječ. Ostaje nejasan onaj “skriveni” odnos, a upravo on predstavlja najzanimljiviji dio značenjskoga opisa, i to zbog toga što je riječ o tumačenju onoga što je implicitno dano. Implicitna značenja koja se nalaze u složenici predstavljaju velik problem.⁹ Koje je značenje pravo, može se shvatiti iz sadržaja teksta, iz leksičkoga značenja o *A* i *B* te iz konteksta.

Već je naglašeno da izvorni govornik bez problema razumije dobivenu informaciju u obliku složenice zato što tu informaciju shvaća pomoću sintaktičkih odnosa koji vladaju među sastavnicama. Sintaktički odnosi među sastavnicama u složenici mogu se otkriti pomoću sintaktičke klasifikacije osnovnih rečenica ili pomoću određene parafraze. Prema transformacijskoj gramatici svaka složenica ima svoje usporedno značenje u jednoj rečenici, a neograničen broj složenica može se svesti na ograničen broj rečeničnih struktura. Gisella Thiel¹⁰ navodi tri načela na koja treba obratiti pozornost prilikom preobličivanja u rečenične strukture, međutim, iako nam njezina pravila daju neke smjernice za preobličivanje, problem se pojavljuje u složenicama koje se mogu preobličiti u više rečenica različitoga sadržaja, npr. *Motorboot* (Das Boot fährt mittels Motor) ili (Das Boot hat einen Motor). Interpretacija u ovome slučaju ovisi o kontekstu u kojemu se složenica rabi. Mogućnost da se za jednu te istu složenicu primjene različite dubinske strukture odražava se i na njezinu klasifikaciju, ovisno o tome koje funkcije imaju njezine sastavnice u strukturi rečenice. Prema modelu generativne gramatike struktura jezgrene rečenice može se predstaviti strukturnim stablom, ili opisati terminologijom iz klasične gramatike.¹¹

9 U njemačkome jeziku postoje brojne složenice koje se mogu tumačiti na više načina. Jedan od najpoznatijih primjera jest složenica *Fischfrau* za koju Heringer navodi desetak mogućih tumačenja (pitajući se jesu li to sva). Usp. H. J. HERINGER, “Sinn aus dem Chaos”, *Deutsche Sprache: Zeitschrift für Theorie, Praxis, Dokumentation*, Erich Schmidt Verlag, 1984., str. 2.

10 G. THIEL, “Die semantischen Beziehungen in den Substantivkomposita der deutschen Gegenwartssprache”, *Muttersprache*, Gesellschaft für deutsche Sprache – Wiesbaden, 1973., str. 377-404.

11 Usp. *isto*, str. 383 ss. Služeći se pojmovima iz klasične gramatike, Thiel je postavila devet klasa za označavanje odnosa u složenicama u njemačkome jeziku koje je imenovala pojmom “Kompositionsserien”. Istraživanje se temeljilo na korpusu od 1331 složenice.

Drugi način na koji se može izvršiti analiza njemačkih složenica jest predstavljanje sintaktičke funkcije sastavnica koja se može izvesti parafrazom iz površinske strukture složenice. Prva sastavnica (*A*) uglavnom ima funkciju atributa u širem smislu – iznimke su samo složenice s nekim posebnostima u značenju.¹² Atribut se može izraziti ili *skupinom riječi* (*genitivni atribut*, *pridjevski atribut* i *prijedložni atribut*) ili *odnosnom rečenicom* u kojoj se mora dodati odgovarajući glagol.

Clyne¹³ smatra da se sve važnije njemačke složenice sastavljene od slobodnih morfema mogu svrstati u tri skupine.

1) Prvoj skupini pripadaju determinativne imeničke složenice čija se prva sastavnica (modifikator) pojavljuje u obliku *genitivnoga atributa*. Označavamo ih kao *genitivne složenice*. Preobličivanje pomoću genitivne skupine najčešći je oblik na koji se neposredne sastavnice mogu rastaviti:

<i>Datenschutz</i>	→	Schutz der Daten
<i>Unterrichtsform</i>	→	Form des Unterrichts
<i>NATO-Streitkräfte</i>	→	Streitkräfte der NATO

Što se formalne strukture parafraze tiče, temeljna riječ složenice odgovara jezgri nominalne skupine.

2) Drugi način preobličivanja determinativnih složenica jest onaj pomoću *pridjevskoga atributa*. Determinativne složenice ovoga tipa preobličuju se pomoću pridjeva i imenice. U tom slučaju temeljna riječ ostaje jezgra sintagme, a modifikator postaje pridjevski atribut. Prilikom preobličivanja složenice pomoću pridjevske skupine riječi kojoj je prva sastavnica imenica dolazi do promjene vrste riječi u prvoj sastavnici, tj. ona postaje pridjev. Struktura ovih složenica vrlo je slična strukturi složenica koje se mogu preobličiti pomoću genitivnoga atributa pa u ovoj skupini razlikujemo dvije podskupine:

12 Usp. H. ORTNER – ORTNER, *Zur Theorie und Praxis der Kompositaforschung*, Tübingen, 1984., na str. 51-53.

13 Usp. M. CLYNE, "Ökonomie, Mehrheit und Vagheit bei Komposita in der deutschen Gegenwartssprache, insbesondere in der Zeitungssprache", *Muttersprache*, Bibliographisches Institut Mannheim, 1968., str. 122-126; DUDEN, *Grammatik*, Bd. IV, 5., völlig neu bearb. Aufl., Meyers Lexikon, Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich, 1995., na str. 468-471.

a) Preoblika – (*dekliniran*) *pridjev* + *imenica*:

<i>Mordtat</i>	→	mörderische Tat
<i>Dienstaufsicht</i>	→	dienstliche Aufsicht
<i>Fachwissen</i>	→	fachliches Wissen

Iako je značenje složenice i odgovarajuće parafraze često isto, imamo i slučajeve kada složenica i njezina preoblika nemaju isto značenje. Sastavnice u složenici tvore jednu višestruko sadržajno bližu cjelinu nego sekvenca *pridjev* + *imenica*. To znači da su neke složenice od samoga početka tako snažno povezane s pojmom koji izražavaju da ih sklop *pridjev* + *imenica* uopće više ne može značenjski opisati u istome obliku. To se daje ilustrirati primjerom “*ein sozialer Demokrat*” koji ne može stajati za “*ein Sozialdemokrat*” (jer svaki *socijalni demokrat* nije i *socijaldemokrat*). U navedenom slučaju preoblikom je došlo do značenjske razlike između složenice s jedne strane i pridjevske skupine riječi s druge. Slični primjeri su: *Intimgespräch* prema *intimes Gespräch*, *Schulaufgaben* prema *schulische Aufgaben* ili *Hausordnung* prema *häusliche Ordnung*.

b) U drugu skupinu mogu se uvrstiti preobliske – *prilog* + *pridjev* (*particip*) + *imenica*, u kojoj pridjev (*particip*) nestaje i gdje sintaktička veza više nije izražena:

<i>Sofortgetränk</i>	→	sofort fertiges Getränk
<i>Fernschnellzug</i>	→	fernfahrender Schnellzug
<i>Trennungslinie</i>	→	trennende Linie

3) U treću skupinu ubrajaju se determinativne imeničke složenice koje se mogu preobličiti pomoću prijedložne skupine riječi u kojoj se druga sastavnica (temeljna riječ) određuje uvođenjem prijedloga uz prvu sastavnicu. Nazivaju se i *prijedložne složenice*. Riječ je o preoblikama tipa *imenica* + *prijedložna fraza*:

<i>Fahrverbot</i>	→	Verbot zum Fahren
<i>Arbeitsvertrag</i>	→	Vertrag über die Arbeit
<i>Staatsabkommen</i>	→	Abkommen zwischen Staaten

Mnoge složenice koje se dadu ovako preobličiti mogu se tumačiti i na više načina; njihovo stvarno značenje uglavnom se može razumjeti iz konteksta. I u ovakvih složenica mogu se razlikovati dvije vrste:

a) Prijedlog se čvrsto oslanja na polaznu riječ, ne može se zamijeniti nekim drugim i nema značenje. Prijedložni atribut stoji u čisto gramatičkome odnosu objekta prema temeljnoj riječi, npr. *Zukunftshoffnung* → /Hoffnung auf die Zukunft/ od *hoffen auf etwas*. Prijedlog *auf* ne može se zamijeniti nekim drugim.

b) Prijedlog u prijedložnome atributu upućuje na vlastito značenje između modifikatora i temeljne riječi. O kojemu je značenju riječ, ovisi o riječima koje sudjeluju u tvorbi (one se obično odnose na priložne odredbe s prijedlogom). Polazna riječ ne nudi prijedlog nego samo približno upućuje na moguću vezu koja postoji među sastavnicama (*Polenreise* → *Reise nach Polen / Reise durch Polen / Reise in Polen*). Pravo značenje možemo doznati samo iz konteksta u kojemu se složenica pojavljuje.

Iako se većina složenica može preobličiti na g. n. načine, ipak ima i složenica u kojih ti načini nisu primjenjivi. Ostaje mogućnost preobličivanja pomoću odnosne rečenice pri čemu se dodaje odgovarajući glagol,¹⁴ što znači da dolazi do predikacije, a prva sastavnica (**A**) ili modifikator dobiva sljedeće sintaktičke uloge:

- kao dopuna (uz glagol koji smo dodali)
Stadtmuseum → *Museum, das der Stadt gehört.*
- kao glagolski nukleus (jezgra) u složenicama koje ne sadrže glagolski element
Dörrobst → *Obst, das gedörrt worden ist.*

Druga sastavnica (**B**) ili temeljna riječ ograničuje se na sljedeće sintaktičke funkcije:

- dopune: *Unfalltod* → *Tod, der durch einen Unfall erfolgt.*
- dodake: *Tanzstunde* → *Stunde, in der X tanzt.*

14 H. ORTNER – ORTNER, na str. 129-130 daju "minimalan set" od 14 glagola koji se mogu primijeniti za interpretaciju većine imeničkih složenica u njemačkome jeziku.

Složenicama kojima je prva sastavnice neko ime također odgovaraju složenije sintaktičke strukture:

Goetheplatz → Platz, der nach Goethe benannt wurde.

3. Analiza imeničkih složenica u jeziku pravne struke

Na korpusu od 2275 imeničkih složenica što se rabe u jeziku pravne struke analizirane su njihove morfološke osobitosti u pogledu vrste riječi koja se najčešće pojavljuje u ulozi modifikatora, zatim uporaba ili neuporaba spojnika te načini pisanja složenica. Prema toj analizi 1937 (85,14%) složenica pripada tipu *imenica + imenica*. Na ostalih 338 (14,86%) složenica rabljenih u jeziku pravne struke najzastupljenije su složenice kojima su prijedlog (98 ili 4,31%), pridjev (85 ili 3,74%) ili glagol (83 ili 3,65%) prvi dio složenice. Ostale vrste riječi zastupljene su tek ponegdje, s manje od po 1%, pa se može konstatirati kako je riječ o primjerima složenica marginalnim u jeziku pravne struke.

Iako se u njemačkome jeziku mogu tvoriti i polimorfemske složenice, uočava se da se i u jeziku pravne struke ipak najveći broj složenica ograničuje na dva samostalna leksema (1615 ili 70,99%) koji sudjeluju u tvorbi složene riječi. Važnu ulogu u tvorbi imeničkih složenica u jeziku pravne struke imaju i konstrukcije s tri leksema (569 ili 25,01%),¹⁵ s četiri samostalna leksema u korpusu ima 84 primjera (ili 3,69), a tek šest složenica tvoreno je s po pet samostalnih leksema. U korpusu je samo jedna složenica koja se sastoji od 7 leksema (*Rindfleischetikettierungsüberwachungsaufgabenübertragungsgesetz*).

3.1. Morfološka analiza složenica

U većine složenica u jeziku pravne struke došlo je do jednostavnoga slaganja dviju imenica bez spojnika, koje se i inače u jeziku pojavljuju kao samostalni leksemi. Riječ je o najjednostavnijoj strukturi imeničkih

¹⁵ Usp. U. STÖTZER, *nav dj.*, str. 40. Autorica je na uzorku od 11300 složenica iz općega jezika imala samo 962 tročlane složenice, što iznosi 8,51%. Uočavamo da su u našem korpusu tročlane složenice u jeziku pravne struke znatno frekventnije (25,01%) od tročlanih složenica u općemu jeziku.

složenica koju možemo prikazati formulom **a + b**. Neki primjeri iz korpusa su: *Asylrecht, Bankgesetz, Computerdelikt, Ehebruch, Fingerabdruck, Grundgesetz, Jugendarrest, Todangst...*

Prema istome principu nastaju i složenice sastavljene od više samostalnih leksema. U pojedinim slučajevima modifikator je već sam po sebi složena riječ koja je ušla u tvorbu nove složenice, što se može prikazati sljedećom formulom ((**a + b**) + **c**). Riječ je o grananju ulijevo (*Lingsverzweigung*): *Arbeitgeberverband, Erbfolgestreit, Lohnsteuergesetz, Notzuchtversuch, Wertpapierrecht...*

Ako je temeljna riječ složenica koja ulazi u tvorbu nove riječi, tada se govori o grananju udesno (*Rechtsverzweigung*). Formula za tvorbu složenica ovoga tipa u tom je slučaju sljedeća: (**a + (b + c)**). Primjerice, *Jugendstrafgesetz, Künstlersozialversicherung, Preisgleitklausel, Schuldgrundsatz, Wehrstrafgericht...*

Osim grananja ulijevo ili udesno u pravnome jeziku imamo potvrđene i primjere složenica u kojih su i modifikator i temeljna riječ kao složenice ušle u tvorbu novih pravnih izraza. Riječ je o grananju i ulijevo i udesno, što se može predočiti formulom: (**a + b**) + (**c + d**), npr. *Arbeitnehmer-Sparzulage, Grundwasserabgabengesetz, Luftfahrtpersonalverordnung...*

Imeničke složenice u pravnoj struci, bilo da je riječ o slaganju dvaju leksema ili više njih, ne tvore se sve ovako jednostavno, tj. bez spojnika na tvorbenome šavu. U većini analiziranih primjera između neposrednih sastavnica nalazimo neki spojnik. U složenicama sastavljenim od više od dvaju leksema koji sudjeluju u tvorbi spojnici se pojavljuju prema pravilima što se odnose općenito na tvorbu imeničkih složenica.

U složenicama rabljenima u jeziku pravne struke uglavnom se pojavljuju spojnici *-(e)s-*, *-(e)n-*, a nešto rjeđe i spojnik *-er*, što odgovara i stanju u općemu jeziku. U korpusu je najzastupljeniji spojnik *-s-*: *Anwaltsschwemme, Berufsrichter, Gerichtsdolmetscher, Humanitätsverbrechen, Ordnungsstrafe, Verfassungsorgan, Wirtschaftsrecht...*

Složenice kojima je prva sastavnica riječ *Recht-* (inače jedan od najčešćih modifikatora u tvorbi složenica pravne struke uopće) redovito se pojavljuje spojnik *-s-* (*Rechtsanwalt, Rechtsbuch, Rechtsfall...*), a tek u nekoliko primjera izostavljen je (*Rechtfertigung, Rechtlosigkeit, Rech-*

tmäßigkeit). Nešto rjeđe pojavljuje se *-es-*: *Bundesorgan, Bundesgesetz, Gesetzesentwurf, Kindespflicht, Todesstrafe*. U imenica muškoga i srednjeg roda spojnik je isti kao i fleksijski nastavak za genitiv jednine, dok ga u imenica ženskoga roda redovito nalazimo iza sufiksa *-heit, -keit, -schaft, -tät* i *-ung*, iako nije povezan s fleksijskim nastavcima ni u jednini ni u množini.

Nešto manji broj primjera pojavljuje se sa spojnikom *-(e)n-*, uz napomenu da se u modifikatora koji završavaju na *-e* dodaje samo *-n-*: *Augenschein, Beamtenrecht, Familienrecht*, a *-en-* stoji ako se želi signalizirati da je riječ o množini (*Frauenhandel, Pflichtenkosten*) ili ako je riječ o genitivnome nastavku u imenica muškoga roda (*Juristenausbildung, Menschenhandel*). Spojnik *-er-* nalazimo u primjerima u kojima se modifikator, imenica srednjega roda u množini, završava također na *-er*, a u korpusu nalazimo uglavnom primjere s *Kinder-*: *Kinderarbeit, Kinderhandel, Kindermißbrauch*.

3.2. Sintaktičko-semantička analiza

Da bismo otkrili koje značenje neposredne sastavnice imaju kada su povezane u jednu riječ, poslužiti ćemo se preoblikama te tako odrediti u kojim sintaktičkim odnosima stoje. U preobličenoj konstrukciji nalazi se više sintaktičkih i semantičkih elemenata nego u samoj složenici. Prva sastavnica (*A*) u najširem smislu predstavlja atribut druge sastavnice (*B*). Atribut se izražava pomoću 1) *skupine riječi* ili pomoću 2) *odnosne rečenice*.

1) Skupine riječi mogu biti *imenički atribut u genitivu* (a), *pridjevski atribut* (b) ili *prijedložni atribut* (c).

a) Preobličivanje pomoću *genitivne skupine*.

Formula glasi **B A**_{gen. jedn./ gen. mn.}:

<i>Ehebruch</i>	→	Bruch der Ehe
<i>Fridensstörung</i>	→	Störung des Friedens
<i>Justizirrtum</i>	→	Irrtum der Justiz
<i>Datenschutz</i>	→	Schutz der Daten

<i>Grundrecht</i> katalog	→	Katalog der Grundrechte
<i>Gesetz</i> sammlung	→	Sammlung der Gesetze

Složenice u kojima se na prvi pogled ne može odrediti je li riječ o jedini ili množini možemo pravilno tumačiti samo iz konteksta u kojemu se nalaze.

b) Pri preobličivanju pomoću pridjevskoga atributa mora se voditi računa o tome jesu li složenica i atributni sklop po svome sadržaju isti ili među njima nastaju jezične i stilske razlike. U preoblikama pomoću pridjevskoga atributa mijenja se vrsta riječi prve sastavnice – *modifikatora*. On postaje deklinirani pridjev koji stoji ispred imenice, tj. *temeljne riječi* u složenici i ima funkciju njezina atributa:

<i>Einheitsgesetz</i>	→	einheitliches Gesetz
<i>Gerichtsgebühren</i>	→	gerichtliche Gebühren
<i>Mordtat</i>	→	mörderische Tat
<i>Parlamentsnötigung</i>	→	parlamentarische Nötigung
<i>Zivilschutz</i>	→	ziviler Schutz

c) Značenjski odnosi u imeničkim složenicama vrlo se često određuju i pomoću *prijedložnoga atributa*. U tom slučaju temeljnu riječ određuje prijedlog koji se pojavljuje ispred modifikatora. Moguće preobljke su:

an (B an A _{dat. jd.})	<i>Kindermord</i>	→	Mord an einem Kind
auf (B auf A _{dat. mn.})	<i>Straßenhandel</i>	→	Handel auf Straßen
auf (B auf A _{ak. jd.})	<i>Asylantrag</i>	→	Antrag auf Asyl
auf (B auf A _{ak. mn.})	<i>Informationsrecht</i>	→	Recht auf Informationen
aus (B aus A _{dat. jd.})	<i>Lustmörder</i>	→	Mörder aus Lust
für (B für A _{ak. jd.})	<i>Justizministerium</i>	→	Ministerium für die Justiz
für (B für A _{ak. mn.})	<i>Frauengefängnis</i>	→	Gefängnis für Frauen
gegen (B gegen A _{ak. jd.})	<i>Rechtswidrigkeit</i>	→	Widrigkeit gegen das Recht
gegen (B gegen A _{ak. mn.})	<i>Sittenwidrigkeit</i>	→	Widrigkeit gegen Sitten
in (B in A _{dat. jd.})	<i>Ehestreitigkeit</i>	→	Streitigkeit in der Ehe
mit (B mit A _{dat. jd.})	<i>Gesetzeskollision</i>	→	Kollision mit dem Gesetz
mit (B mit A _{dat. mn.})	<i>Kinderhandel</i>	→	Handel mit Kindern
über (B über A _{ak. jd.})	<i>Duldungsbescheid</i>	→	Bescheid über die Duldung

über (B über A _{ak. mn.})	<i>Fahrtenbuch</i>	→	Buch über die Fahrten
von (B von A _{dat. jd.})	<i>Ehedispens</i>	→	Dispens von der Ehe
von (B von A _{dat. mn.})	<i>Softwarediebstahl</i>	→	Diebstahl von Softwaren
vor (B vor A _{dat. jd.})	<i>Gerichtszeuge</i>	→	Zeuge vor Gericht
wegen (B wegen A _{gen. jd.})	<i>Haftbeschwerde</i>	→	Beschwerde wegen Haft
zu (B zu A _{dat. jd.})	<i>Aussagepflicht</i>	→	Pflicht zur Aussage

Neke složenice možemo preobličiti pomoću više prijedloga, a većinu nedoumica o njihovu značenju otklanja kontekst u kojemu se nalaze.

<i>Frauenhandel</i>	→	Handel mit Frauen (B mit A _{dat. mn.})
	→	Handel unter Frauen (B unter A _{dat. mn.})

2) Sve one složenice koje nije bilo moguće preobličiti pomoću atributne skupine preobličene su pomoću *odnosne rečenice* u kojoj se mora dodati odgovarajući glagol, za što je potrebna vještina jer upravo odabir pravoga glagola, između ostaloga, zahtijeva i dobro poznavanje jezika.

Formula glasi: **B, das (Präposition) A**_{nicht Nom.} **X**_{Verb Aktiv.}

<i>Ermittlungsverfahren</i>	→	Verfahren , das zur Ermittlung (einer Tat) führt.
<i>Entscheidungsorgan</i>	→	Organ , das Entscheidungen trifft.
<i>Immaterialgüterrecht</i>	→	Recht , das sich auf immaterielle Güter bezieht

Osim preobljke u kojoj se glagol pojavljuje u aktivu imamo i preobljke u kojima je glagol u pasivu – **B, das (Präposition) A**_{nicht Nom.} **X**_{Verb Passiv}:

<i>Demonstrationsdelikt</i>	→	Delikt, das während Demonstrationen gemacht wird/wurde.
-----------------------------	---	---

U svim stručnim jezicima, pa tako i u pravnome jeziku, imamo složenice koje nije moguće jednostavno protumačiti pomoću preobljke pa se za njihovo tumačenje preporuča uporaba pravnih leksikona ili rječnika, npr. *Rechtspfleger* (→ *jemand, der das Recht pflegt*). Većina će pomisliti da je riječ o nekoj osobi koja ima veze s pravnom strukom, ali njezino pravo značenje ostaje i dalje skriveno. No, pogledamo li u leksikon pravnih pojmova, doznat ćemo da je *Rechtspfleger* – *ein Beamter des gehobenen Dienstes, der die im Rechtspflegergesetz bezeichneten Aufga-*

ben selbstständig aufnimmt. A u takve se ubrajaju: *Justiz(ober)inspektor, Justizamtsmann, Justizamtsrat* itd.

3.3. Analiza polimorfemskih složenica u jeziku pravne struke

Poznato nam je da sve njemačke složenice, bez obzira na duljinu, ukazuju na binarnu strukturu pa je prilikom analiziranja najprije potrebno izdvojiti *temeljnu riječ*. Drugi, ne manje važan korak jest odrediti strukturu složenice u pogledu grananja ulijevo ili udesno. To će reći da je potrebno utvrditi jesu li možda *modifikator* ili *temeljna riječ* već same po sebi složenice. Na sljedećemu primjeru iz jezika pravne struke možemo vidjeti kako se (pre)duge složenice mogu učiniti razumljivijima. Najjednostavnije je složenicu segmentirati korak po korak do najmanjih tvorbenih jedinica obrnutim redoslijedom, od složenije k jednostavnijoj strukturi vodeći računa i o spojnicima.

"Dauerarbeitslosigkeitsbekämpfungsgesetz"	(imenica)
[Dauerarbeitslosigkeitsbekämpfung] + s + [Gesetz]	(3) (imenica + s + imenica)
[Dauerarbeitslosigkeit] + s + [Bekämpfung]	(2) (imenica + s + imenica)
[Dauer + Arbeitslosigkeit]	(1) (glag. osnova + imenica)
[Arbeitslosigkeit]	(imenica)
.....	
[arbeitslos] + (ig + keit)	(pridjev + ig + keit = imenica)
[arbeit] + s + [los]	(imenica + s + los = pridjev)

Kada složenicu, ma koliko duga bila, raščlanimo na njezine tvorbene elemente, jasno uočavamo (promatrajući sada obrnutim redoslijedom) kako je dolazilo do slaganja pojedinih riječi sve do konačne složenice. Uzmemo li imenicu *Arbeitslosigkeit*¹⁶ kao polaznu osnovu za tvorbu imeničke složenice, primijetit ćemo da je u prvome slaganju (1) na temeljnu riječ došla glagolska osnova *dauer-* (*Dauer-*). Drugi korak (2) bilo je slaganje novonastale riječi ***Dauerarbeitslosigkeit*** s novom temeljnom riječi *Bekämpfung* prema strukturi ((**a+b**) + **c**) što je dovelo do složenice ***Dauerarbeitslosigkeitsbekämpfung***. Posljednji stupanj slaganja (3)

16 S obzirom da nas zanima samo slaganje imenica, pošli smo od leksema *Arbeitslosigkeit* koji je evidentiran u rječnicima.

jest dodavanje nove temeljne riječi *Gesetz*. Dobili smo polimorfemsku složenicu *Dauerarbeitslosigkeitsbekämpfungsgesetz* koja ima sljedeću strukturu: [(a + b) + c] + d.

Ako pak želimo otkriti značenje složenice *Dauerarbeitslosigkeitsbekämpfungsgesetz*, to možemo učiniti pomoću preoblika. S obzirom da je riječ o višeleksemskoj strukturi, ona se može parafrazirati najprije ovako:

(1) “Gesetz für die Dauerarbeitslosigkeitsbekämpfung”.

U prvoj preoblici uporabljena je prijedložna parafraza **B** für **A**_{akk. jd.} koja dovodi do određenoga stupnja razumljivosti. Međutim, složenica se može još razumljivije parafrazirati tako što ćemo i njezin modifikator pojednostaviti pomoću preobliske **BA**_{gen. jd.} pri čemu temeljna riječ iz modifikatora postaje jezgra imeničke skupine, a njezin modifikator genitivni atribut. U tom slučaju parafraza glasi:

(2) “Gesetz für die Bekämpfung der Dauerarbeitslosigkeit”.

I posljednja složenica može se pojednostaviti pomoću sljedećih preoblika uobičajenih za složenice kojima je prva sastavnica glagol (**A**_{flektiertes Part. Präs.} **B**):

(3) “dauernde Arbeitslosigkeit” ili
“Arbeitslosigkeit, die dauert”

tj. pomoću odnosne rečenice prema preoblici **B**, das **A**_{verb (glagol)}. Dakle, preobliku gore navedene složenice možemo opisati kao:

(1) **B** für **A**_{akk. jed.} + (2) **B** **A**_{gen. jd.} + (3) **A**_{flektiertes Part. Präs.} **B** ili **B**, das **A**_{verb.}

Ovako dolazimo do rečenice koja je bila polazna točka za stvaranje ove duge imeničke složenice u njemačkom jeziku, a ona glasi:

Gesetz für die Bekämpfung der dauernden Arbeitslosigkeit.

Ili: Gesetz für die Bekämpfung der Arbeitslosigkeit, die dauert.

4. Imeničke složenice u jeziku pravne struke i njezini prijevodni ekvivalenti na hrvatskome jeziku

Analizom primjera iz korpusa može se zaključiti kako se njemačke imeničke složenice na hrvatski jezik prevode na nekoliko načina:

- njemačka složenica* - *hrvatska skupina riječi*
 - *hrvatska jednostavna riječ ili izvedenica*
 - *hrvatska složenica*
 - *morfološki neodgovarajući primjeri.*

4.1. Njemačka složenica – hrvatska skupina riječi (HSR)

Njemačke imeničke složenice najčešće se prevode pomoću različitih skupina riječi pa se uočavaju sljedeće morfološke strukture:¹⁷

- I) **pridjev + imenica** (pridjevski atribut)
 II) **imenica + imenica u genitivu** (genitivni atribut)
 III) **imenica + prijedlog + imenica** (prijedložni atribut).

Iako se prilikom prevođenja njemačkih imeničkih složenica pomoću različitih *skupina riječi* stilski ponešto i gubi, to je često jedini način za njihovo prevođenje ponajprije zbog činjenice što u hrvatskome jeziku nemamo neki jednostavniji morfološki izraz.

- I) **njem. složenica (+/- veznik (V))** → **HSR – pridjev + imenica**

Ako se imenička složenica u njemačkome jeziku preobličuje pomoću pridjevskoga atributa, tada i njezin prijevod na hrvatski ima istu morfološku strukturu kao i njemačka skupina riječi (NjSR).

- a) **I + V + I (= P + I)** → **P + I**
Gerichtsgewalt (= gerichtliche Gewalt) → *sudska moć*
Rechtsbehelf (= rechtlicher Behelf) → *pravni lijek*
Staatsdienst (= staatlicher Dienst) → *državna služba*

¹⁷ U korpusu od 1937 imeničkih složenica tipa "imenica + imenica" njih 1510 ili 77,96% na hrvatski se jezik prevodi pomoću odgovarajuće *skupine riječi*.

a_1) I + -Ø- + I (= P + I)	→	P + I
<i>Dienstverhältnis</i> (= dienstliches Verhältnis)	→	radni odnos
<i>Strafsache</i> (= strafbare Sache)	→	kaznena stvar
Todesgefahr (= tödliche Gefahr)	→	smrtna opasnost

II) njem. složenica (+/- V) = I + I_{gen.j./mn} → HSR – I + I_{gen.j./mn}

Vrlo često imeničke se složenice preobličuju i pomoću skupine riječi čiji modifikator ima funkciju genitivnoga atributa. Temeljna riječ predstavlja jezgru nominalne skupine pa se kao takva pojavljuje i u hrvatskome jeziku.

<i>Datenbeschädigung</i> (= Beschädigung der Daten)	→	oštećenje podataka
<i>Ehrverletzung</i> (= Verletzung der Ehre)	→	povrjeda časti
<i>Gesetzesverletzung</i> (= Verletzung des Gesetzes)	→	povrjeda zakona
<i>Kindesraub</i> (= Raub des Kindes)	→	otmica djeteta
<i>Stimmenmehrheit</i> (= Mehrheit der Stimmen)	→	većina glasova

III) njem. složenica (+/-V) = I + prijedlog + I → HSR – I + prijedlog + I_(j./mn.)

Pomoću prijedloznoga atributa preobličena složenica u njemačkome jeziku ima istu morfološku strukturu (imenica + prijedlog + imenica_{j./mn.}) u hrvatskome jeziku gdje se prijedložni atribut ponekad proširuje s još jednom imenicom u genitivu. U prijevodnim ekvivalentima njemačkih pravnih složenica najčešće se rabe prijedlozi **za**, **o** i **na**.

für (akuz.)	za (akuz.)
<i>Lebenspartnerschaft</i> (= Partnerschaft für das Leben)	→ partnerstvo za život
auf (akuz.)	za (akuz.)
<i>Erbschaftsanspruch</i> (= Anspruch auf Erbschaft)	→ zahtjev za nasljedstvo
zu (dat.)	za (akuz.)
<i>Baugenehmigung</i> (= Genehmigung zum Bauen)	→ dozvola za gradnju
über (akuz.)	o (lok.)
<i>Duldungsbescheid</i> (= Bescheid über die Duldung)	→ potvrda o trpljenju
<i>Mutterschutzgesetz</i> (= Gesetz über den Mutterschutz)	→ zakon o zaštiti majčinstva

Steuerordnung (= Ordnung über die Steuer) → odredba o porezu

Složenice kojima je *temeljna riječ* -gesetz ili -ordnung na hrvatski se jezik prevode s prijedlogom 'o' (zakon o ... / uredba o ...).

auf (akuz.)/ **an** (dat.)/ **zu** (dat.) **na** (akuz.)

Immunitätsrecht (= Recht auf Immunität) → pravo na imunitet

Tierversuch (= Versuch am Tier) → pokus na životinji

Klagerecht (= Recht zur Klage) → pravo na tužbu

Ako se kao temeljna riječ u njemačkoj imeničkoj složenici pojavljuje -recht, u hrvatskom se jeziku redovito rabi prijedlog 'na' (*pravo na...*) kojemu odgovara više različitih njemačkih prijedloga.

Ostali prijedlozi pojavljuju se rjeđe:

aus (dat.) **iz** (gen.)
Lustmörder (=Mörder aus Lust) → ubojica iz pohote

auf (akuz.) → **od** (gen.)
Klageverzicht (= Verzicht auf Klage) → odustajanje od tužbe

gegen (akuz.) **protiv** (gen.)
Haftbeschwerde (= Beschwerde wegen Haft) → žalba protiv uhićenja

in (dat.) → **u** (lok.)
Gesetzeslücke (= Lücke im Gesetz) → rupa u zakonu

mit (dat.) **s** (instr.)
Gesetzeskollision (= Kollision mit dem Gesetz) → sukob sa zakonom

4.2. Njemačka složenica – hrvatska jednostavna riječ ili izvedenica

Određen broj imeničkih složenica tipa "imenica + imenica" (s veznikom ili bez njega) na hrvatski se jezik prevodi pomoću *jednostavne riječi* ili *izvedenice*.¹⁸ Iako se ponekad prilikom prijevoda izostavlja *temeljna riječ*, to ne utječe na cjelovitost informacije u hrvatskome jeziku.

Amtsträger → dužnosnik

¹⁸ Od 1937 složenica u korpusu njih 134 ili 6,92% na hrvatski se jezik prevodi pomoću *jednostavne riječi* (*simplex*) ili *izvedenice*.

<i>Anklageschrift</i>	→	optužnica
<i>Entscheidungstätigkeit</i>	→	odlučivanje
<i>Geschäftsordnung</i>	→	poslovník
<i>Heimatschein</i>	→	domovnica
<i>Leichenöffnung</i>	→	obdukcija
<i>Mordtat</i>	→	ubojstvo
<i>Rechtbuch</i>	→	zakonik
<i>Ruhestand</i>	→	mirovina
<i>Staatsangehörigkeit</i>	→	državljanstvo
<i>Stiftsurkunde</i>	→	zakladnica
<i>Streitfall</i>	→	spor
<i>Tatbeute</i>	→	plijen
<i>Überführungsstück</i>	→	dokaz

4.3. Njemačka složenica – hrvatska složenica

Njemačke složenice prilično rijetko kao svoj prijevodni ekvivalent imaju hrvatsku složenicu.¹⁹ Ponekad međutim upravo njemačka složenica služi kao predložak za tvorbu složenice u hrvatskome pravnom nazivlju.

<i>Arbeitgeber</i>	→	<i>poslodavac</i>
<i>Arbeitnehmer</i>	→	<i>posloprimac</i>
<i>Gesetzgeber</i>	→	<i>zakonodavac</i>
<i>Machthaber</i>	→	<i>vlastodržac</i>
<i>Rechtskraft</i>	→	<i>pravomoćnost</i>
<i>Rechtssprechung</i>	→	<i>pravosuđe</i>

4.4. Morfološki neodgovarajući primjeri

Mnoge se složenice iz jezika pravne struke ne mogu jednostavno prevesti pa ih je ponekad potrebno pojasniti pomoću dodatnih leksičkih elemenata (ili ih je potrebno opisati cijelim, najčešće odnosnim, rečenicama).²⁰ Njihovo prevođenje na hrvatski jezik u svakome slučaju zahti-

¹⁹ Samo 72 primjera ili 3,72% imaju svoj prijevodni ekvivalent u *hrvatskoj složenici*.

²⁰ Složenice koje nije moguće jednostavno prevesti na neki od ranije opisanih primjera označene su kao *morfološki neodgovarajući primjeri*. Takvih je čak 221 ili 11,41%.

jeva kompetentnost prevoditelja kako u oba jezika tako i na području pravne struke.

njem.	hrv.
<i>Amtsgericht</i>	prvostupanjski sud za građanske i kaznene stvari
<i>Anwaltsschwemme</i>	privremena zasićenost tržišta rada odvjetnicima
<i>Leistungsfunktion</i>	funkcija jamstva države za djelotvorno pružanje zaštite
<i>Dreizeugentestament</i>	testament koji trebaju potvrditi tri svjedoka

Prilikom prevođenja u mnogim slučajevima mogu pomoći preobljke na njemačkome jeziku, međutim ipak postoje složenice čije značenje ne možemo jednostavno otkriti. Riječ je o čisto pravnim terminima čije značenje možemo naći u rječnicima ili leksikonima pravnih pojmova.

Što se tiče imeničkih složenica koje su tvorene od više od dvaju leksema, tek njihovom preoblikom u njemačkome jeziku (često je riječ o kombinaciji svih navedenih načina za preobličivanje) možemo dokučiti međusobne odnose među pojedinim leksemima, a time ih i jednostavnije prevesti na hrvatski jezik.

Zaključak

Ekonomičnost u izrazu jedan je od glavnih razloga što se u jeziku pravne službe rabi velik broj složenica. Naizgled "lagodno" nizanje imenica jedne na drugu često dovodi do poteškoća prilikom njihova tumačenja. U općemu jeziku izvorni govornici tvore i razumiju složenice bez većih poteškoća jer su sposobni odrediti odnose koji postoje između *modifikatora* i *temeljne riječi* na sintaktičkoj razini. Iako se i u jeziku pravne struke mnoge složenice tumače upravo tako što se određuju odnosi među sastavnicama, postoji i velik broj složenica koje su se do te mjere osamostalile da više nemaju značenje što ga imaju u općemu jeziku. Njihovo značenje možemo provjeriti u odgovarajućim rječnicima, leksikonima ili glosarima.

Prevođenje imeničkih složenica pravne struke na hrvatski jezik u većini se slučajeva ostvaruje pomoću *skupine riječi* (pridjevske, genitivne ili prijedložne). Najčešće je riječ o prijevodnome ekvivalentu u njemačkome jeziku pomoću skupine riječi preobličene složenice. Imeničke

složenice svoj prijevodni ekvivalent imaju i u hrvatskim jednostavnim riječima ili *izvedenicama* a da se pri tome ne gubi na obavijesnosti. Tek se u rijetkim slučajevima njemačka složenica i u hrvatskome prijevodu pojavljuje kao *složenica*, a razlog tomu ponajviše je nesklonost hrvatskoga jezika za tvorbu složenica u pravnoj terminologiji u kojoj prednjače sintagme.

Literatura

- ANIĆ, V., *Rječnik hrvatskoga jezika*, 3. prošireno izdanje, Novi Liber, Zagreb, 2000.
- ANIĆ, V. – SILIĆ, J., *Pravopis hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2001.
- BABIĆ, S., *Tvorba riječi u hrvatskome književnom jeziku*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002.
- BARIĆ, E., *Imeničke složenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe*, Hrvatsko filološko društvo, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1980.
- BARIĆ, E. i dr., *Hrvatska gramatika*, 2. izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
- BRANDIĆ, D., *Deutsch – Kroatisches Wirtschafts- und Rechtswörterbuch*, Informator, Zagreb, 1996.
- CLYNE, M., “Ökonomie, Mehrheit und Vagheit bei Komposita in der deutschen Gegenwartssprache, insbesondere in der Zeitungssprache”, *Muttersprache*, Bibliographisches Institut Mannheim, 1968., str. 122-126.
- CREIFELDS, *Rechtswörterbuch*, 16. Neubearb. Aufl., Verlag C. H. Beck München, 2000.
- DALIBEGOVIĆ, N. – BERBEROVIĆ, S. – DŽANIĆ, M., “Složenice u pisanim medijima: Jezik i mediji – Jedan jezik više”, *Zbornik – HDPL*, Zagreb – Split, 2006., str. 183-191.

- DONALIES, E., "Gebt endlich die Wortbildung frei, Über unsinnige und sinnige Kritik an der Wortbildung", IDS- Sprachforum, *Sprachpflege* 1, 2003., str. 26-32.
- DONALIES, E., *Die Wortbildung des Deutschen*, Ein Überblick, 2. überarb. Aufl., Band 27, Gunter Narr Verlag, Tübingen, 2005.
- DUDEN, *Grammatik*, Bd. IV, 5., völlig neu bearb. Aufl., Meyers Lexikon, Mannheim-Leipzig-Wien-Zürich, 1995., str. 468-471.
- EISENBERG, P., *Grundriß der deutschen Grammatik*, Band 1: Das Wort, Verlag J.B. Metzler, Stuttgart – Weimar, 2000.
- ENGEL, U., *Deutsche Grammatik*, Heidelberg: Gross, Tokyo: Sansyusya Publ, 1988.
- FLEISCHER, W. – BARZ, I., *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. Unter Mitarbeit von Susanne Schröder, 2., durchg. und erg. Auflage, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 1995.
- MAMIĆ, M., "Hrvatsko pravno nazivlje", *Članci i rasprave*, Zadar, Reprint d.o.o. – Split, 2004.
- MIHALJEVIĆ, M. – RAMADANOVIĆ, E., "Razradba tvorbenih načina u nazivlju", *Rasprave Inst. hrvat. jez. jezikosl.*, knj. 32, 2006., str. 193 – 211.
- MÜLLER-DIETZ, H., "Rechtssprache – die Macht der Sprache, die Sprache der Macht", *Die Rechtssprache: Fachjargon und Herrschaftsinstrument*, Kirchliche Verwaltungsstelle Loccum, 1988., str. 19-24.
- NAUMANN, U., "Juristische Fachsprache und Umgangssprache", *Rechtskultur als Sprachkultur*, Frankfurt/Main, 1992., str. 110-121.
- NAUMANN, B., *Einführung in die Wortbildungslehre des Deutschen*, 3., neubearb. Aufl., Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2000.
- ORTNER, H. – ORTNER, *Zur Theorie und Praxis der Komposita-forschung*, Tübingen, 1984.
- RANFT, R., "Deutsche Substantivkomposita und ihre Übersetzung ins Serbokroatische", *Linguistische Studien*, A-94/II, Oberlungwitz, 1982., str. 204-213.

-
- STÖTZER, U., "Zur Betonung dreiteiliger Komposita (Substantive)", *Sprachpflege* 1, WEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1975., str. 40.
 - STÖTZER, U., "Zur Betonung vier-, fünf- und mehrteiliger Komposita (Substantive)", *Sprachpflege* 8, WEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1975., str. 163-165.
 - STÖTZER, U., "Zum Einfluß des Sprachrhythmus auf die Betonung drei- und viergliedriger Wörter", *Sprachpflege* 1, WEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1977., str. 163-164.
 - ŠARČEVIĆ, S. – SOKOL, N. – TOPOLNIK, V., *Njemački za pravnike 1 (Deutsch für Juristen)*, 7. potpuno prerađeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2002.
 - VIDAKOVIĆ-MUKOĆ, M., *Opći pravni rječnik*, Narodne novine, Zagreb, 2006.
 - ŽEŠIĆ, S., *Morphologie und Semantik der deutschen Nominalkomposita*, Philosophische Fakultät in Zagreb, Abt. für Germanistik, Zagreb, 1970.
 - ŽEPIĆ, S., *Wortbildung des Substantivs im Deutschen und Kroatischen*, Institut za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1976.

Ružica ZELJKO-ZUBAC

KOMPOSITA DES TYP "SUBSTANTIV + SUBSTANTIV" IN DER DEUTSCHEN RECHTSSPRACHE UND IHRE ÜBERSETZUNGSÄQUIVALENTE IN DER KROATISCHEN SPRACHE

Zusammenfassung

Im ersten Teil der Arbeit wird die Bildung von Substantivkomposita bearbeitet und auf die Bedeutung, die sie in der deutschen Rechtssprache haben, hingewiesen. Besondere Aufmerksamkeit wird den Komposita des Typs "Substantiv + Substantiv", die durch Komposition von mehreren Lexemen auf eine einfache Art und Weise bestimmte Rechtsbegriffe präzise definieren, gewidmet. Im zweiten Teil der Arbeit wies die Autorin aufgrund eines begrenzten Corpus auf einige Besonderheiten in der Bildung von Rechtsbegriffen mittels Substantivkomposita in der deutschen Sprache hin und untersuchte wie diese in die kroatische Sprache übersetzt werden. Aufgrund der durchgeführten Analyse nahm sie wahr, dass die Mehrheit der deutschen Komposita in der Rechtssprache mit einer Wortgruppe ins Kroatische übersetzt werden, und nur wenige deutsche Komposita haben ihr Übersetzungsäquivalent in einem kroatischen Komposita.

Schlüsselwörter: *Komposition, Substantivkomposita, Rechtssprache, Transformation, Übersetzungsäquivalente.*